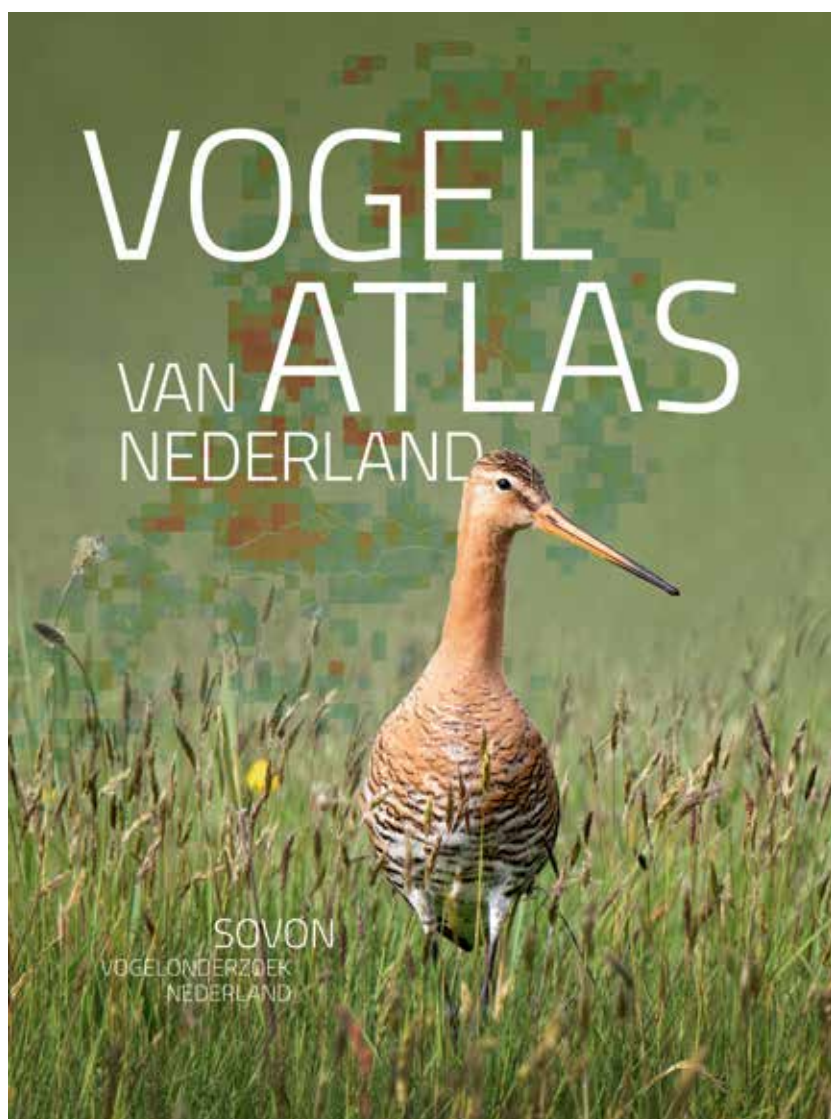

Vogelatlas van Nederland – Nīderlandes Putnu atlants

OSKARS KEIŠS,
oskars.keiss@lu.lv

Atgriezoties no Nīderlandes 2019. gada 29. janvārī, šo monumentālo grāmatu paņēmu rokas bagāžā, lai nevienam neienāktu prātā, ka mana bagāža droši vien divkārt pārsniedz pieļaujamo svaru. Kaut arī lielākā daļa teksta ir tikai nīderlandiešu valodā, katrai sugai veltot vien pāris teikumu kopsavilkumu angļiski, inteligēntam cilvēkam, kurš zina gan angļu, gan vācu valodu, saprast to nav gandrīz nekādu problēmu pat bez vārdnīcas, grūtības sagādā vien grāmatas sākums – vispārējā sadaļa par metodēm.

Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. VogelAtlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering.

Tweede druk, Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen. 640 p.

Cena: 60,00 eiro + 19,95 pasta izdevumiem sūtīšanai ārpus Nīderlandes

Svars: 3,7 kg

Tīmeklī (ieskats un pasūtīnāšana no izdevēja):

<https://www.vogelatlas.nl/?language=english>

Atlants ir ievērojams ar to, ka tas ir ne tikai ligzdojošo putnu, bet **visu Nīderlandes putnu atlants** – kā vēsta apakšvirsraksts – tajā atspoguļoti gan ligzdotāji, gan ziemotāji, kā arī putnu populāciju pārmaiņas 40 gadu laikā. Atlanta pētījumā ziņas snieguši apmēram 2000 novērotāju, un grāmatas beigās 5 lappuses aizņem viņu vārdi un pētītie kvadrāti. Šos cilvēkus organizēja 43 vietējie koordinatori un divi valsts koordinatori. Divi galvenie grāmatas redaktori ir Freds Hustings (*Fred Hustings*) un Kēss Kofijbergs (*Kees Koffijberg*).

Dati šim atlantam vākti 1685 kvadrātos, katrs 5×5 km. Lai iegūtu putnu apdzīvotības blīvuma rādītājus katrā no tiem, pētīti astoņi 1×1 km kvadrāti, kuros veikta putnu kvantitatīvā uzskaitē. Šāda metode lietota jau iepriekšējā Nīderlandes ligzdojošo putnu atlantā (Sovon Vogelonderzoek Nederland 2002), un šoreiz tā pirmo reizi izmantota arī ziemā, tādējādi nodrošinot salīdzinošos datus nākamajam atlanta periodam. Datu ievākšanas periods ligzdojošajiem putniem ir 2013.–2015. gada ligzdošanas sezonas, bet ziemojošajiem – 2012./2013.–2014./2015. gada ziema (decembris–februāris).

Sugu apskata daļā aplūkotas 324 sugas, un lielākajai daļai no tām veltīts viens atvērumš, taču retākām sugām (piem., mazajam svilpim *Carpodacus erythrinus*) ir tikai viena lappuse vai pat tikai viena lappuse divām sugām (piem., apodziņam *Glaucidium*

passerinum un bikšainajam apogam *Aegolius funereus*). Grāmatas beigās ir pāris lappuses ar 45 retu sugu aprakstiem (aptuveni astoņas vienā lappusē).

Ligzdojošajām sugām ir parādītas trīs izplatības kartes, salīdzinot visus trīs Nīderlandes ligzdojošo putnu izpētes periodus: 1973–1977 – kopā 189 sugas (Texeira 1979), 1998–2000 – kopā 205 sugas (Sovon Vogelonderzoek Nederland 2002) un 2013–2015. Ziemujošajām sugām salīdzināta izplatība divos periodos: 1979–1983 (Sovon Vogelonderzoek Nederland 1987) un 2012–2015 – kopā 207 ligzdojošās sugas.

Papildus šīm kartēm vairākumam sugu ir vēl divas, kuras parāda sastopamības biežumu – ligzdošanas un ziemšanas laikā, kas iegūts, modelējot uzskaites datus 1×1 km kvadrātos. Tāpat tiek sniegta informācija par skaita trendu ligzdotājiem un ziemotājiem grafika veidā, dažām sugām arī izmaiņu informācija parādīta ar karti – tādējādi ciglim *Carduelis carduelis* ir pat 7 kartes.

Droši vien visvairāk latviešu lasītājam interesē dažādu sugu liktenis Nīderlandē. Izdevuma 29. lappusē atrodama diagramma, kur uzskatāmi parādītas visas ligzdotāju sugas kā trīs apli – visos atlantos ligzdojam konstatēta 181 suga, tikai pirmajā (1973–1977) – divas: dzeltenais tārtiņš *Pluvialis apricaria* un lielais *Burhinus oedipnemus*, tikai pirmajā un otrajā (1998–2000) – piecas: bikšainais apogs, lielā čakste *Lanius excubitor*, Bonelli ķauķītis *Phyllo-*

scopus bonelli, stepes čipste *Anthus campestris* un dārza stērste *Emberiza hortulana*. Šīs septiņas sugas tātad patlaban Nīderlandē vairs neligzdo. No jauna otrajā un tagadējā periodā ir sastaptas 16 sugas (baltvaigu zoss *Branta leucopsis*, baltpiers zoss *Anser albifrons*, tundras sējas zoss *Anser fabalis serrirostris*, gaigala *Bucephala clangula*, pelēkvaigu dūkuris *Podiceps grisegena*, lielais baltais gārnis *Ardea alba* un mazais baltais gārnis *Egretta garzetta*, dzērve *Grus grus*, melnspārnu kaija *Larus marinus*, Vidusjūras kaija *Larus michahellis*, baltvaigu zīriņš *Chlidonias hybrida*, ūpis *Bubo bubo*, mizložņa *Certhia familiaris*, daudzbalso ķauķis *Hippolais polyglotta*, mazais svilpis un priežu krustknābis *Loxia pytyopsittacus*. Papildus – tikai jaunākajā periodā konstatētas vēl 9 ligzdotājas: ziemeļu gulbis *Cygnus cygnus*, cekulainais ūdenis *Phalacrocorax aristotelis*, jūras ērglis *Haliaeetus albicilla*, Kaspijas kaija *Larus cachinnans*, baltspārnu zīriņš *Chlidonias leucopterus*, bišu dzenis *Merops apiaster* un zaļais ķauķītis *Phylloscopus trochiloides*.

Par sugām, kuru aizsardzība Eiropā acīmredzami klibo, liecina tādi dati kā, piemēram, niedru strazda *Acrocephalus arundinaceus* ligzdošana vairs tikai 3% kvadrātu (1973–1977: 24%), lukstu čakstītes *Saxicola rubetra* – tikai 6% (1973–1977: 29%), mērkaziņas *Gallinago gallinago* – vien 14% kvadrātu (1973–1977: 52%), vālodzes *Oriolus oriolus* – tikai 28% (1973–1977: 62%) un lauku zvirbuļu *Passer montanus* ligzdošana vairs tikai 79% kvadrātu (1973–1977: 91%).

Vairākums šādu sugu nevar sadzīvot ar alkatīgo industriālo lauksaimniecību, kas Nīderlandē praktiski nav atstājusi neskartu nevienu grāvmalu, nemaz nerunājot par atsevišķiem ozoliem lauka vidū kā VĒL (!) Latvijā.

Nobeigumā gribu teikt, ka grāmata ir bagātīgi ilustrēta (katrai sugai vismaz viena krāsaina fotogrāfija) un tajā ir daudz grafiskas informācijas tiem, kurus tomēr baida boksterēšana holandiešu valodā. Daudz lasāmvielas un vielas pārdomām!

Literatūra

- Sovon Vogelonderzoek Nederland. 1987. Atlas van de Nederlandse vogels. Arnhem: SOVON & Centraal Bureau voor de Statistiek. Hoofdafdeling Landbouwstatistiek 595 p.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998–2000. Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij&European Invertebrate Survey–Nederland, Leiden. 584 p.
- Texeira R.M. 1979. Atlas van de nederlandse broedvogels. Natuurmonumenten's Graveland. 431 p.

Summary

Review of the Vogelatlas van Nederland – Bird Atlas of the Netherlands /Oskars Keihs/

Issued in 2018, the newest bird atlas of the Netherlands is a monumental book, covering not only breeding, but also wintering bird distribution and trends of bird numbers in the last 40 years. Every species has at least one picture, distribution maps comparing occurrence in different time periods and number trends. Although the book is in Dutch with a very short English summary, the information in the book is well structured and easy to perceive for everyone.